

**ХУУЛЬ ЗҮЙН
ҮНДЭСНИЙ ХҮРЭЭЛЭН**

**ОЛОН НИЙТИЙН ГАЗАР ҮЗЭЛ БОДЛОО
ИЛЭРХИЙЛЭХ ЭРХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН
ЗАРДЛЫН ТООЦОО**

2022

СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

Улаанбаатар хот

Судалгааг хянасан:

Х.Эрдэм-Ундрах

Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгийн захирал,
Хууль зүйн ухааны доктор (Dr.jur.)

Судалгааг удирдсан:

С.Сүхбаатар

Эрдэмтэн нарийн бичгийн дарга,
Хууль зүйн ухааны доктор (LL.D.)

Судалгааг гүйцэтгэсэн:

Э.Сэлэнгэ

Эрдэм шинжилгээний ажилтан

С.Мягмарсүрэн

Эрдэм шинжилгээний ажилтан

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ.....	3
ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ЗАРДЛЫН ТООЦОО	3
Улсын ерөнхий прокурор болон эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний зардлын тооцоо.....	7
Сум, дүүрэг, аймаг, нийслэлийн цагдаагийн байгууллагын зардлын тооцоо.....	7
Нэг. Төрийн захиргааны байгууллагын чиг, үүргийг тодорхойлох.....	7
Хоёр. Ажил үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийг тодорхойлох.....	10
Гурав. Гарах зардлыг урьдчилан тооцох.....	14
Дөрөв. Үр дүнг тооцох	15
Тав. Хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулах.....	17
ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ЗАРДЛЫН ТООЦОО	18
Нэг. Иргэн, хуулийн этгээдэд үүрэг хүлээлгэсэн заалтуудыг тодорхойлох	18
Хоёр. Зардал тооцох	20
Гурав. Тоон үзүүлэлтийг тооцох	23
Дөрөв. Зардлын дүнг тооцож гаргах.....	25
Тав. Хувилбарыг нягталж хялбарчлах боломжийг шалгах	27
Зургаа. Нэмэлт зардлыг тооцох.....	27
ДҮГНЭЛТ, САНАЛ.....	27

ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДОН ГАРАХ ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН

/ОЛОН НИЙТИЙН ГАЗАР ҮЗЭЛ БОДЛОО ИЛЭРХИЙЛЭХ ЭРХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ/

УДИРТГАЛ

Олон нийтийн газар үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийн тухай хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхэд иргэн, хуулийн этгээд буюу аж ахуйн нэгж байгууллага, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэхтэй холбоотой энэхүү төсөлд тусгасан үүргийг гүйцэтгэхтэй холбогдуулан гаргах зардлыг тооцож, түүний үндсэн дээр эдгээрт ногдох зардал, үйл ажиллагааны ачааллыг багасгаж, зохицуулалтын боломжит хувилбарыг боловсруулахад энэхүү зардлын тайлангийн гол зорилго нь оршино.

Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцоог Монгол Улсын Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 18.1 дэх хэсэгт тусгаснаар Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-д дурдсаны дагуу хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй гарах зардал, нөлөөллийг эрх зүйн зохицуулалтад хамаарах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын зардал тус бүрээр тооцон боловсруулсан.

Олон нийтийн газар үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийн тухай хуулийн төслийн хэрэгжилттэй холбогдон гарах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын зардлыг нэмэлт өөрчлөлт орсон орсон зүйл заалт тус бүрээр тооцон боловсруулсан. Өөрөөр хэлбэл хуулийн төсөлд одоогийн мөрдөгдөж буй хууль, тогтоомжийн төсөлд хэвээр туссан, иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад нэмэлтээр зардлын нөлөөлөл үзүүлэхгүй зүйл заалтыг одоогийн батлагдсан орон тоо, төсөв, зардалд нөлөөлөхгүй гэж үзсэн.

Энэхүү зардлын тооцооны тайлан нь дараах үндсэн хэсгээс бүрдэнэ. Үүнд:

1. Төрийн байгууллагын зардлын тооцоо
2. Иргэн, хуулийн этгээдийн зардлын тооцоо

ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Төрийн байгууллагын зардал буюу улсын төсөвт үүсэх ачааллыг тооцохын тулд тухайн ажил үйлчилгээг гүйцэтгэхэд шаардагдах хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлж, түүнд шаардагдах зардлыг тооцож гаргах бөгөөд уг ажлыг дараах үе шаттайгаар зохион байгуулна:

1. Байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээг тодорхойлох;
2. Ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийг тодорхойлох;
3. Гаргах зардлыг урьдчилан тооцох;
4. Зардлыг нэгтгэн тооцох;
5. Хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулах.

Олон нийтийн газар үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийн тухай хуулийн төсөлд тусгагдсан төрийн захиргааны үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх үүргийг дараах байгууллагууд гүйцэтгэхээр байна.

1. Сум дүүргийн болон аймаг, нийслэлийн Цагдаагийн байгууллага
2. Улсын ерөнхий прокурор
3. Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн

Тус хуулийн төсөлд тусгагдсан төрийн байгууллагын зардалд нөлөөлөх зүйл заалтыг дараах хүснэгтээр харуулав.

/Хүснэгт 1/

Хуулийн төслийн төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх холбогдох зохицуулалт	Чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх зүйл заалт	Чиг үүргийг хэрэгжүүлэх байгууллага
Өлсгөлөн зарласан этгээдэд эмнэлгийн үйлчилгээг албадан үзүүлэх зааврыг батлах	Өлсгөлөн зарлах гэж тодорхой асуудлаар өөрийн үзэл бодлоо илэрхийлж олон нийтийн газар ганцаар болон хамтран сайн дураараа хоол идэхээс татгалзаж байгаагаа зарлах үйл ажиллагааг хэлнэ. Олон нийтийн газар өлсгөлөн зарлахыг хөндлөнгөөс зориуд зохион байгуулахыг хүний амь нас, эрүүл мэндийг үл хайхарсан хүмүүнлэг бус үйлдэл гэж үзэж хориглоно.	Улсын ерөнхий прокурор, эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батална.
Жагсаал, цуглааныг тухайн жагсаал, цуглаан зохион байгуулах сум, дүүргийн цагдаагийн байгууллагад, хоёроос дээш сум, дүүргийн нутаг дэвсгэр дамнан байгуулах бол аймаг, нийслэлийн цагдаагийн газарт мэдэгдэл хүргүүлсний үндсэн дээр чөлөөтэй эдэлнэ.	Жагсаал, цуглаан зохион байгуулах мэдэгдлийг энэ зүйлийн 2-т заасан байгууллагын эрх бүхий ажилтан хүлээн авснаар хүргүүлсэнд тооцно.	
	Жагсаал, цуглаан хийх мэдэгдлийг хүлээн авч ажлын нэг өдрийн дотор зохион байгуулагчаас шаардлагатай асуудлыг тодруулж болох бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр зохион	

	байгуулах газар, хугацаа зэрэгт өөрчлөлт оруулж болно	Сум, дүүргийн болон аймаг нийслэлийн цагдаагийн байгууллага
Жагсаал, цуглаан зохион байгуулах мэдэгдэл нь тухайн жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч, түүнд оролцогчдын олон нийтийн газар үзэл бодол илэрхийлэх эрхийг хангах, тухайн нутаг дэвсгэр дэх замын хөдөлгөөнийг зохицуулах, олон нийтийн аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангахад шаардлагатай бэлтгэл ажлыг зохион байгуулах зорилготой.	Цагдаагийн байгууллагаас иргэдийн үзэл бодлоо илэрхийлж байгаа газар нь тухайн асуудлыг хүргэхээр зорьсон этгээдэд харагдахүйц, эсхүл сонсогдохуйц байдлыг алдагдуулахад чиглэсэн үйлдэл гаргахгүй байна.	
	Цагдаагийн байгууллага нь жагсаал, цуглаанд оролцогчдын талаар мэдээлэлтэй байх, оролцогчдын ялгаатай байдлыг мэдэрч түүнд тохирсон арга хэмжээ авах, жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч, оролцогчидтой идэвхтэй харилцаатай байна.	
Аяндаа үүссэн цуглаан, жагсаалыг эрх бүхий байгууллагад мэдэгдсэн эсэх, зохион байгуулагчтай эсэхээс үл хамааран оролцогчдын аюулгүй байдлыг хангана.	Иргэд тодорхой үйл явдалд хариу үзүүлэх зорилгоор даруй хуран цуглаж үзэл бодлоо жагсаал, цуглааны хэлбэрээр хамтран илэрхийлэхийг аяндаа үүссэн жагсаал, цуглаан гэнэ.	
	Нийтийн хэв журам хамгаалах үүрэг бүхий байгууллага нь энэ хуульд заасан журмын дагуу зохион байгуулагдаж байгаа жагсаал, цуглааны үед хэв журам хамгаалж, түүнд оролцогчдыг аливаа гэмт халдлагаас хамгаалах үүрэгтэй.	
Жагсаал, цуглаан зохион байгуулагдсаны дараа оролцогчдыг гэртээ харих, тарах боломжоор хангасан байна.	Жагсаал, цуглааныг шөнийн цагаас бусад цагт зохион байгуулна. Тайлбар: “шөнийн цаг” гэснийг Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 88 дугаар зүйлийн 88.1 хэсэгт зааснаар ойлгоно.	
Цагдаагийн алба нь жагсаал, цуглаан зохион байгуулагдах үеэр энэ хуульд заасан аюул занал гарцаагүй бий	Энэ хуульд зааснаас бусад тохиолдолд жагсаал, цуглаан хийхэд зориуд саад учруулах, хууль тогтоомжийн дагуу зохион	

болсон гэж үзэх үндэслэл нотлогдсон бол албадан тараана.	байгуулагдаж байгаа жагсаал, цуглааныг албадан тараахыг хориглоно.	
	Албадан тараах ажиллагааны явцыг гэрэл зураг, дуу-дүрсний бичлэгээр баримтжуулна.	
	Эмэгтэйчүүд, хөгжлийн бэрхшээлтэй, хүүхэд, ахмад настан зэрэг хүмүүстэй тухайн этгээдийн онцлогт тохирсон харилцаа үүсгэнэ.	
	Цагдаагийн албан хаагчийн жагсаал, цуглаанд оролцож байгаа этгээдэд авч байгаа албадлагын арга хэмжээ нь тухайн хүний гаргаж байгаа үйлдэл, хувийн байдалд тохирсон байна.	
	Албадан тараахдаа боломжит хамгийн баг хүч хэрэглэх аргыг хэрэглэхийг хичээнэ.	
Албадан тараахдаа заавал урьдчилж сануулна.	Чанга яригчаар сонсогдохуйц тодорхой хугацаа өгч хоёроос дээш удаа сануулсны дараа албадан тараана.	
Жагсаал, цуглааныг албадан тараасан тохиолдолд албадан тараах арга хэмжээг хэрэгжүүлснээс хойш ажлын 2 өдрийн дотор цагдаагийн байгууллагаас олон нийтэд мэдээлнэ.	Албадан тараах ажиллагааны явцыг гэрэл зураг, дуу-дүрсний бичлэгээр баримтжуулна.	
Тухайн зохион байгуулж байгаа асуудлаарх хариуцах этгээд тодорхой бол тухайн эрх бүхий байгууллагаас төлөөлөн эрх бүхий этгээд уулзах, жагсагчдын төлөөлөлтэй уулзах, шаадлагатай мэдээлэл өгөх зэрэг хуульд нийцүүлэн холбогдох арга хэмжээ авна	Эрх бүхий этгээдээс жагсаал, цуглаан зохион байгуулж байгаа асуудлаар зорилгод хүрэх хуульд нийцсэн өөр аргыг санал болгож болно.	Төрийн эрх бүхий бусад байгууллага

Улсын ерөнхий прокурор болон эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний зардлын тооцоо

Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.7 дах хэсэгт зааснаар өлсгөлөн зарласан этгээдэд эмнэлгийн үйлчилгээг албадан үзүүлэх зааврыг Улсын ерөнхий прокурор, эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батална.

Улсын ерөнхий прокурор нь Прокурорын тухай хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.1 дэх хэсэгт заасны дагуу Прокурорын байгууллагыг тэргүүлэх бөгөөд Улсын ерөнхий прокурорыг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Улсын Их Хуралтай зөвшилцөн зургаан жилийн хугацаагаар томилно. Харин Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн гэж Монгол улсын засгийн газрын бүтцийн тухай хуулийн 1.16 дах хэсэгт заасан Эрүүл мэндийн сайдыг ойлгоно.

Төрийн захиргааны төв байгууллагын бодлого боловсруулах чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд гарах зардлыг тооцоонд оруулж тооцохгүй.¹

Прокурорын тухай хуулийн 48.1.9 дэх хэсэгт зааснаар Улсын ерөнхий прокурор нь “гэмт хэрэгтэй тэмцэх, зөрчил шалган шийдвэрлэх, хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, ял эдлүүлэх ажиллагааг хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагаас хүний эрх, эрх чөлөөг хязгаарласан хуулийн заалтыг хэрэгжүүлэх заавар, журам хуульд нийцэж байгаа эсэхийг хянаж зөвшөөрөл олгох, хэрэгжилтэд хяналт тавих” чиг үүрэгтэй бол, Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн гэж Монгол улсын засгийн газрын бүтцийн тухай хуулийн 1.16 дах хэсэгт заасан “Эрүүл мэндийн яам”-ны сайдыг ойлгох бөгөөд Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсэгт заасны дагуу Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь хүн амд үзүүлэх эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг салбарын хэмжээнд төлөвлөх, зохион байгуулах чиг үүрэгтэй. Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.7 дах хэсэгт заасан “өлсгөлөн зарласан этгээдэд эмнэлгийн үйлчилгээг албадан үзүүлэх зааврыг Улсын ерөнхий прокурор, эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хамтран батлах” чиг үүрэг нь дээрх байгууллагуудын хууль тогтоомжид тусгагдсан чиг үүрэгт хамаарна гэж үзэж хуулийн төсөлд заасан чиг үүргийг гүйцэтгэхэд нэмэлтээр зардал гарахгүй гэж үзлээ.

Сум, дүүрэг, аймаг, нийслэлийн цагдаагийн байгууллагын зардлын тооцоо

Нэг. Төрийн захиргааны байгууллагын чиг, үүргийг тодорхойлох

Байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил үйлчилгээг тодорхойлоход дараах зарчмыг баримтлах ёстой. Үүнд

1. тухайн хууль тогтоомжид хамаарах төрийн байгууллагууд, тэдгээрийн гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээ нэг бүрийг тодорхойлох,
2. байгууллагыг сонгохдоо тухайн ажил, үйлчилгээнд хамааралтай бүх байгууллагыг биш голлон үүрэг гүйцэтгэх байгууллагыг сонгох

¹ Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-н дагуу хийж гүйцэтгэв.

3. ажил, үйлчилгээнд хэрэгжүүлэх, хэмжих боломжтой ажлыг хамааруулах.

Хуулийн төсөлд цагдаагийн байгууллагын гүйцэтгэх дараах чиг үүрэг, үйлдлүүдийг тусгажээ. Үүнд:

1. Жагсаал, цуглаан байгуулах тухай мэдэгдлийг хүлээн авах;
2. Шаардлагатай тохиолдолд нэмэлт, тодруулга авах, харилцан тохиролцож жагсаал, цуглааны газар, хугацаанд өөрчлөлт оруулах;
3. Жагсаал, цуглаан байгуулах нутаг дэвсгэр дэх замын хөдөлгөөнийг зохицуулах, олон нийтийн аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангахад шаардлагатай бэлтгэл ажлыг зохион байгуулах;
4. Хуульд заасан журмын дагуу зохион байгуулагдаж байгаа жагсаал, цуглааны үед хэв журам хамгаалж, түүнд оролцогчдыг аливаа гэмт халдлагаас хамгаалах
5. Аяндаа үүссэн цуглаан, жагсаалын оролцогчдын аюулгүй байдлыг хангах;
6. Хуульд заасан аюул занал гарцаагүй бий болсон гэж үзэх үндэслэл нотлогдсон бол албадан тараах;
7. Албадан тараахаас өмнө урьдчилан сануулах, албадан тараах ажиллагааны явцыг гэрэл зураг, дуу-дүрсний бичлэгээр баримтжуулах;
8. Жагсаал, цуглааныг албадан тараасан тохиолдолд албадан тараах арга хэмжээг хэрэгжүүлснээс хойш ажлын 2 өдрийн дотор цагдаагийн байгууллагаас олон нийтэд мэдээлэх.

Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуулийн дагуу жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч нь тухайн сум, дүүрэг, аймаг, нийслэлийн Засаг даргад бүртгүүлдэг байсан бол, шинэчлэгдсэн найруулагдсан хуулийн төслийн дагуу жагсаал, цуглаан зохион байгуулах мэдэгдлийг хүлээн авах, тодруулга авах, харилцан тохиролцох чиг үүргийг сум, дүүрэг, аймаг, нийслэлийн цагдаагийн байгууллагад шилжүүлжээ. Мөн Жагсаал, цуглаан байгуулах нутаг дэвсгэр дэх замын хөдөлгөөнийг зохицуулах, олон нийтийн аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангахад шаардлагатай бэлтгэл ажлыг зохион байгуулах чиг үүргийг шинээр хуулийн төсөлд тусгасан байна. Түүнээс гадна, жагсаал цуглааныг албадан тараахаас өмнө мэдэгдэх, албадан тараах ажиллагааг баримтжуулах, нийтэд мэдээлэл зэрэг чиг үүргүүд нэмэлтээр тусгагдсан. Дээрх голлох өөрчлөлт, нэмэлттэй холбоотойгоор цагдаагийн байгууллагад нэмэлт зардал, төсвийн ачаалал үүсэж болзошгүй байгаа тул холбогдох тооцооллыг гүйцэтгэсэн болно.

Ажил үйлчилгээг тодорхойлохдоо гүйцэтгэх үйлдэл буюу стандарт үйл ажиллагааг нь тодорхойлно. Стандарт үйл ажиллагааг тодорхойлохдоо хэт нарийвчлахгүйгээр ерөнхий байдлаар бүлэглэх зарчмыг баримтлав.

/Хүснэгт 2/

Байгууллага	Гүйцэтгэх ажил үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа ²
-------------	----------------------	-------------------------------------

² Стандарт үйл ажиллагааг тогтоохдоо Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар баталсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”, Олон нийтийн газар үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийн тухай хуулийн төсөл, Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны “Жагсаал, цуглааны үед олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах /код

Цагдаагийн байгууллага	Жагсаал цуглаан байгуулах тухай мэдэгдлийг хүлээн авах;	Мэдээлэлтэй танилцах
		Мэдээлэл гаргагчтай холбогдох
		Нэмэлт тодруулга авах
		Өөрчлөлт оруулах талаар хэлэлцэх
		Мэдээлэл дамжуулах
	Жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч, түүнд оролцогчдын олон нийтийн газар үзэл бодол илэрхийлэх эрхийг хангах, тухайн нутаг дэвсгэр дэх замын хөдөлгөөнийг зохицуулах, олон нийтийн аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангахад шаардлагатай бэлтгэл ажлыг зохион байгуулах	Жагсаал, цуглааныг зохион байгуулагчтай урьдчилан уулзах
		Хэв журам, хууль ёсыг сахин биелүүлэх талаар /санамж, шаардлага/ бичгээр мэдэгдэл өгөх
		Мэдээлэлд үндэслэж хамгаалалтын төлөвлөгөө, зураглал батлах
		Мэдээлэлд үндэслэн батлагдсан төлөвлөгөө, зураглалын дагуу хэв журам сахиулах эргүүл ажиллуулах
		Зөрчлийн мэдээллийг хүлээн авах
		Зөрчлийг шалган шийдвэрлэх
	Албадан тараахаас өмнө урьдчилан сануулах, албадан тараах ажиллагааны явцыг гэрэл зураг, дуу-дүрсний бичлэгээр баримтжуулах, олон нийтэд мэдээлэх	Нотлох баримтыг үнэлж шийдвэр гаргах
		Урьдчилан сануулах, шаардлага хүргүүлэх
		Албадан тараах
		Баримтжуулах, хадгалах
		Мэдээллийг бэлтгэх, боловсруулах
		Олон нийтэд мэдээлэх

502/ журам”, Цагдаагийн Ерөнхий газрын Нийгмийн хэв журмыг хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах албанаас ирүүлсэн мэдээлэлд үндэслэн тогтоосон болно.

Хоёр. Ажил үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийг тодорхойлох

Үүрэг буюу ажил үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийг тодорхойлохын тулд тухайн ажил үйлчилгээг хэрэгжүүлэхэд **зарцуулах хугацаа** болон **жилд хэдэн удаа гүйцэтгэх тоог** /цаашид “тохиолдлын тоо” гэх/, **шаардагдах нийт ажлын цаг** гэсэн 3 үзүүлэлтийг тооцож гаргана.

Зарцуулах хугацааг тодорхойлохдоо сум, дүүргийн Засаг даргын тамгын газрын холбогдох мэргэжилтнүүдээс ярилцлага авч, тэдгээрийн гүйцэтгэсэн ажил үйлчилгээгээр баримжаалж тогтоосон болно.

Дээрх чиг үүргийн **тохиолдлын тоог** тогтоох боломжтой гэж үзэж байна. Тогтоох боломжтой тохиолдлын тоонд статистик мэдээллийн баримттай болон судалгаагаар тогтоож болох ажил үйлчилгээгээр хамаарна.

Сүүлийн 5 жилийн хугацаанд Дэлхий нийтийг хамарсан цар тахал, Улс төр, эдийн засаг, УИХ, Засгийн газраас гарч буй шийдвэрийг эсэргүүцэн Нам, эвсэл холбоо, Төрийн бус байгууллага, иргэдийн зүгээс үзэл бодлоо илэрхийлэх зорилгоор жагсаал, цуглаан өмнөх жилээс өссөн үзүүлэлттэй байна.

Цагдаагийн байгууллагад бүртгэгдсэн судалгаагаар сүүлийн 5 жилийн хугацаанд жагсаал, цуглааны хэлбэр агуулсан нийт 1096 буюу 2018 онд 180, 2019 онд 206, 2020 онд 255, 2021 онд 214, 2022.12.15-ны өдрийн байдлаар 241 удаагийн жагсаал, цуглаан зохион байгуулагдаж, тус арга хэмжээний үед зохион байгуулагч болон оролцогч иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр давхардсан тоогоор 53.465 алба хаагч үүрэг гүйцэтгэсэн.

2018-2022 онд жилд дунджаар **219.2** жагсаал цуглаан болсон байна. Нийслэлд зохион байгуулагдсан 237 жагсаал, цуглааны 8 нь бүртгэгдсэн, 229 нь бүртгэгдээгүй, орон нутаг дахь 18 жагсаал, цуглааны бүртгэгдсэн 8, бүртгэлгүй 10 удаа зохион байгуулагдсан байна. Гэсэн ч Олон нийтийн газар үзэл бодлоо илэрхийлэх хуулийн төслийн дагуу жагсаал, цуглааныг бүртгүүлэх бус мэдэгдэх тогтолцоо руу шилжиж байгаа учир жагсаал, цуглааны мэдэгдлийг хүлээн авах, замын хөдөлгөөнийг зохицуулах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах бэлтгэл ажлыг зохион байгуулах чиг үүргийн тохиолдлын тоог **219.2** гэж үзлээ.

2010-2017 онд Жагсаал, цуглаан зохион байгуулах журмын тухай хууль зөрчсөн 77 зөрчил бүртгэгдсэн. 2018 онд 25, 2019 онд 26, 2020 онд 23, 2021 онд 21, 2022 онд 22 зөрчил бүртгэгдсэн.³ Цагдаагийн байгууллагын хэмжээнд 2018-2021 онд нийт 50 иргэн, 6 хуулийн этгээдэд 20,750,000.00 төгрөгийн торгууль оногдуулсан.

³ Цагдаагийн Ерөнхий Газрын Нийгмийн хэв журмыг хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах албаны дэд бөгөөд Захиргаа, удирдлагын хэлтсийн дарга, Цагдаагийн дэд хурандаа Н.Амарсанаагийн 2022 оны 12 сарын 22-ны өдрийн Мэдээлэл хүргүүлэх тухай албан бичигт дурдсан статистик.

Жилд дунджаар 23,4 зөрчил хянан шийдвэрлэгддэг. Нэг жагсаал, цуглааны үеэр 0.12 зөрчил үйлдэгдэж, хянан шийдвэрлэгддэг. Иймд зөрчлийн мэдээлэл хүлээн авах, шалган шийдвэрлэх чиг үүргийн тохиолдлын тоог **23,4** гэж тооцоолов.

Жагсаал, цуглааны үеэр нийтийн хэв журмыг хангуулах зорилгоор бэлэн байдалд гарсан цагдаагийн албан хаагчдын тоо, зарцуулах хугацааг Цагдаагийн ерөнхий газрын Нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах албаны 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 оны үйл ажиллагааны тайланд үндэслэж баримжаалж тооцлоо.

Статистикийн дагуу 2018 онд зохион байгуулагдсан 180 жагсаал үеэр 1091 албан хаагч 7045 цагийн үүрэг гүйцэтгэсэн байна.

2019 онд зохион байгуулагдсан 206 удаагийн жагсаал, цуглааны үеийн олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах хамгаалалт, зохицуулалтад давхардсан тоогоор 7134 алба хаагч, 790 автомашинтай, 2453 цагийн үүргийг тус тус гүйцэтгэсэн.

2020 онд зохион байгуулагдсан 255 жагсаал, цуглааны 237 нь нийслэлд, 18 нь орон нутагт зохион байгуулагдаж, ойролцоогоор 1631 албан хаагч, 199 тээврийн хэрэгсэл, 607 цагийн хамгаалалтын үүрэг гүйцэтгэсэн байна. Үүнээс үзвэл жагсаал цуглааны зохион байгуулах давтамж нийслэлд харьцангуй өндөр байна.

Цагдаагийн албаны тухай хууль, Дотоодын цэргийн тухай хууль, Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хууль, Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны журам, болон “Онцгой нөхцөл бий болсон үед цагдаагийн байгууллагаас ажиллах чиглэлийн төлөвлөгөө”-г удирдлага болгон жагсаал цуглааны нөхцөл байдалд үндэслэн шуурхай удирдлагын штабын шийдвэрээр “Бэлэн байдлын ногоон зэрэг”-т 10-300 орчим, өндөржүүлсэн бэлэн байдлын “Шар” зэрэгт 300-600 орчим, бүрэн бэлэн байдлын “Улаан” зэрэгт ажиллагааны удирдлагын штабын шийдвэрээр тухай бүр цагдаагийн нийт бүрэлдэхүүний 30-70 хувь үүрэг гүйцэтгэдэг байна.

Цагдаагийн байгууллагаас өгсөн дээрх мэдээлэлд үндэслэн жагсаал, цуглааны үеэр **жилд дунджаар 3709 цаг буюу 222580 минутын хамгаалалтын** чиг үүргийг цагдаагийн байгууллагаас гүйцэтгэдэг гэж үзэж, холбогдох тохиолдлын тоог 1 гэж үзлээ. Учир нь нэг жагсаал, цуглааны үеэр хэдэн цагдаагийн албан хаагч хамгаалалтад гардаг талаар дэлгэрэнгүй үзүүлэлт байхгүй байна.

Сүүлийн 5 жилийн хугацаанд Жагсаал, цуглаан хийх журмын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлд заасны дагуу жагсаал, цуглааныг албадан тараасан тохиолдол бүртгэгдээгүй гэж мэдээлсэн боловч Цагдаагийн ерөнхий газрын Нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах албаны эргүүл, хамгаалалтын газрын 2018 оны үйл ажиллагааны тайлан болон бусад цахим эх сурвалжид дурдсанаар тухайн албанаас Засаг даргын захирамжийн дагуу жагсаал, цуглааныг албадан тараах ажиллагааг 3 удаа зохион байгуулсан байна. Тус албанаас 2019, 2020 болон 2021 онуудын үйл ажиллагааны тайланд албадан тараасан тохиолдлын тоог заагаагүй тул **жилд албадан тараах тохиолдлын тоог 3** гэж үзлээ. 1 албадан тараалтад ойролцоогоор 34.5 албан хаагч томилогдон ажилласан байх бөгөөд холбогдох албадан тараалтын үргэлжлэх хугацаа нь **ойролцоогоор 70 минут**

байсан байна. Үүнээс үзвэл албадан тараахад ойролцоогоор 2415 хүн цагийн үүрэг гүйцэтгэдэг.

/Хүснэгт 3/

Чиг үүргийг хэрэгжүүлэх байгууллага	Гүйцэтгэх ажил үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа	Зарцуулах хугацаа	Тохиолдлын тоо	Хүний нөөцийн хэрэгцээ /мин/
Цагдаагийн байгууллага	Жагсаал цуглаан байгуулах тухай мэдэгдлийг хүлээн авах;	Мэдээлэлтэй танилцах	5	219.2	1096
		Мэдээлэл гаргагчтай холбогдох	10	219.2	2192
		Нэмэлт тодруулга авах	20	219.2	4384
		Өөрчлөлт оруулах талаар хэлэлцэх	20	219.2	4384
		Мэдээлэл дамжуулах	5	219.2	1096
	Жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч, түүнд оролцогчдын олон нийтийн газар үзэл бодол илэрхийлэх эрхийг хангах, тухайн нутаг дэвсгэр дэх замын хөдөлгөөнийг зохицуулах, олон нийтийн аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангахад шаардлагатай бэлтгэл ажлыг зохион байгуулах	Жагсаал, цуглааныг зохион байгуулагчтай урьдчилан уулзах	10	219.2	2192
		Хэв журам, хууль ёсыг сахин биелүүлэх талаар /санамж, шаардлага/ бичгээр мэдэгдэл өгөх	30	219.2	6576
		Мэдээлэлд үндэслэж хамгаалалтын төлөвлөгөө, зураглал батлах	60	219.2	13152
		Мэдээлэлд үндэслэн батлагдсан төлөвлөгөө, зураглалын дагуу хэв журам сахиулах эргүүл ажиллуулах	222580	1	222580

		Зөрчлийн мэдээллийг хүлээн авах	15	23.4	351
		Зөрчлийг шалган шийдвэрлэх	6720 ⁴	23.4	157248
	Албадан тараахаас өмнө урьдчилан сануулах, албадан тараах ажиллагааны явцыг гэрэл зураг, дуу-дүрсний бичлэгээр баримтжуулах, олон нийтэд мэдээлэх	Нотлох баримтыг үнэлж шийдвэр гаргах	120	3	360
		Урьдчилан сануулах, шаардлага хүргүүлэх	30	3	90
		Албадан тараах	2415	3	7245
		Баримтжуулах, хадгалах	70	3	210
		Мэдээллийг бэлтгэх, боловсруулах	120	3	360
		Олон нийтэд мэдээлэх	120	3	360
Нийт зарцуулах хугацаа					423876

Шаардагдах ажлын цагийг Хөдөлмөрийн тухай хуульд тусгагдсан ажиллах цагийн горимтой харьцуулан авч үзнэ. Ингэхдээ нэг жилд ажиллах өдөр, цаг, минут гэсэн хэмжигдэхүүнд тулгуурлана.

1 жил = ажлын 200 өдөр

1 өдөр = ажлын 8 цаг /хөдөлмөрийн хуулийн дагуу/

1 цаг = ажлын 60 минут

Жилд 200 ажлын өдөр буюу (200 x 8) 1.600 ажлын цаг буюу (1.600 x 60) 96.000 минут ажиллана.

Нийт зарцуулах хугацаагаар хүний нөөцийн хэрэгцээ тодорхойлогдох ба тэрхүү хугацааг жилд ажиллах ажлын минутад хувааснаар шаардлагатай хүний нөөцийн хэрэгцээ буюу нэмэгдэх орон тоо гарна.

⁴ Зөрчил хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 6.8.1-т зааснаар зөрчил хянан шийдвэрлэх дундаж хугацааг 14 хоног гэж үзлээ.

Нэгж	Хүний нөөцийн хэрэгцээ /мин/	Жилд шаардагдах ажлын цаг /мин/	Нэмэгдэж буй ачаалал /хүний тоо/
Сум, дүүрэг, аймаг, нийслэлийн цагдаагийн газар, хэлтэс	423876	96.000	4.61

Гурав. Гарах зардлыг урьдчилан тооцох

Олон нийтийн газар үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийн тухай хуулийн төслийн улмаас төсөвт үүсэх зардал, төрийн байгууллагын ачааллыг тооцохдоо аргачлалд заасны дагуу хүний нөөцийн зардал⁵-г юун түрүүнд тооцно.

Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны сайдын 2022 оны 05 сарын 10-ны өдрийн А/111 дугаар тушаалын хавсралтаар Цагдаагийн байгууллагын зохион байгуулалтын бүтцийг баталсан. Цагдаагийн байгууллага нь Цагдаагийн ерөнхий газар, түүний нэгж, нутаг дэвсгэр хариуцсан цагдаагийн байгууллагуудаас бүрдэнэ. Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 7.1 дэх хэсэгт “Нутаг дэвсгэр хариуцсан цагдаагийн байгууллагын бүтэц, орон тоог цагдаагийн төв байгууллагын дарга батлах”-аар заажээ. Гэвч цагдаагийн байгууллагын орон тоо, бүтцийн мэдээлэл нийтэд ил тод биш байна.

Цагдаагийн албан хаагчийн цалингийн шатлалыг Засгийн газрын 2019 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдрийн 472 тогтоолоор баталсан.

Аюулгүй байдал, хамгаалалтын тасгийн нэг албан хаагчид зарцуулах, төрөөс даах зардлыг тооцохдоо түүнд олгох үндсэн цалингаас гадна (1) бүх төрлийн даатгал, (2) хоол, унааны нэмэгдэл, (3) ажилласан жилийн нэмэгдэл, (4) зэрэг дэвийн нэмэгдэл, (5) буцалтгүй тусламж, (6) шагнал, урамшуулал зэрэг нэмэлт зардлыг нэмж тооцох шаардлагатай байдаг.

Цагдаагийн байгууллагын 2022 оны нэгдсэн төсвийг үндэслэвэл нийт байгууллагын 11194 албан хаагчийн нийт цалингийн зардал нь дараах байдлаар тодорхойлогдсон байна.

	Нийт албан хаагчид ногдох зардал	Нэг албан хаагчид ногдох дундаж зардал
Цалин, хөлс болон нэмэгдэл урамшил	163,973,177,600	14648300
Үндсэн цалин	93,248,526,000	8330200
Нэмэгдэл	67,845,757,500	6060200
Унаа хоолны хөнгөлөлт	1,048,273,100	93600

⁵ Хүний нөөцийн зардал гэдэгт тухайн үүргийг гүйцэтгэх төрийн албан хаагчийн авч болох бүх нэмэгдэл, тусламж, төрөөс даадаг бүх зардлыг нэгтгэн дунджаар гаргасан зардал хамаарна.

Урамшуулал	1,830,620,100	163500
------------	---------------	--------

Нэг албан хаагчийн нэг жилийн цалингийн зардал нь **14,648,300** төгрөг байна. Түүнчлэн ажил олгогчоос төлөх нийгмийн даатгалын шимтгэлийн зардал нь нийт 4,051,250,000 буюу нэг албан хаагчид ногдох нийгмийн даатгалын шимтгэлийн зардал нь **361912.6** төгрөг байна. Нэг ажилтанд ногдох нийт цалингийн зардал нь **15,010,213** төгрөг байна.

Энэ зардлаа дээр тооцож гаргасан хүний нөөцийн хэрэгцээнд үржүүлж хүний нөөцийн нийт зардал гарна.

Дөрөв. Үр дүнг тооцох

Хүний нөөцийн дундаж зардал, Материаллаг дундаж зардал, Бусад зардлыг нэмснээр нийт зардал илэрхийлэгдэнэ.

Материаллаг зардал гэж тухайн ажлын байртай холбогдон гарах нийтлэг зардлыг хэлнэ. Үүнд ажлын байр, (түрээсэлдэг бол түрээсийн төлбөр, төрийн эзэмшлийн эд хөрөнгө бол элэгдэл хорогдлын зардал), цахилгаан дулаан, бичиг хэргийн зардал, техник, тоног төхөөрөмжийн зардал, урсгал зардал, хөрөнгө оруулалтын зардлууд орно.

Жишээлбэл, Бусад зардалд хоолны зардал, шатахууны зардлыг нэмж тооцоолов. Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 87 дугаар зүйлийн 87.5, Цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагааны журам /код 101/-д зааснаар цагдаагийн байгууллагын алба хаагчдад өндөржүүлсэн бэлэн байдлын үед ЦЕГ-ын даргын 2021 оны А/114 тушаалаар тогтоосон хоолны зардлын хэмжээгээр нэг алба хаагчид 10.000 төгрөг тооцон олгож байна. Тухайлбал: “Нүүрсний хулгайг эсэргүүцсэн” иргэдийн 2022 оны 12 дугаар сарын 05-ны өдрөөс эхэлсэн жагсаал, цуглааны үед давхардсан тоогоор 16.809 алба хаагч, 1.978 автомашинтай үүрэг гүйцэтгэж, 146.1 сая төгрөгийн хоол, 104.4 сая төгрөгийн шатахуун, нийт 250.5 сая төгрөгийг олгоод байна.

Хууль зүй, дотоод хэргийн яамны сайдын 2022 оны 05 сарын 10-ны өдрийн А/111 дугаар тушаалын хавсралтаар Цагдаагийн байгууллагын зохион байгуулалтын бүтцийг баталсан. Цагдаагийн байгууллага нь Цагдаагийн ерөнхий газар, түүний нэгж, нутаг дэвсгэр хариуцсан цагдаагийн байгууллагуудаас бүрдэнэ. Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 7.1 дэх хэсэгт “Нутаг дэвсгэр хариуцсан цагдаагийн байгууллагын бүтэц, орон тоог цагдаагийн төв байгууллагын дарга батлах”-аар заажээ. Гэвч цагдаагийн байгууллагын орон тоо, бүтцийн мэдээлэл нийтэд ил тод биш байна. Иймд дээрх зардлуудын дийлэнхийг, тухайлбал урсгал зардлыг /халаалт, цэвэр, бохир ус, цахилгаан, урсгал засвар гэх зэрэг/ үйлчилгээний байр тус бүрээр ерөнхий байдлаар гаргадаг тул Цагдаагийн байгууллагын 1 албан хаагчид зарцуулах материаллаг зардлыг нарийвчлан тооцож гаргах боломжгүй байна. Иймд Цагдаагийн байгууллагын 2022 оны нэгдсэн төсвийг жишээ болгон авч, түүнийг бүх ажилчдын тоонд хуваан нэг ажилтны материаллаг зардлыг тооцоолов.

/Хүснэгт 6.Нэг хүнд жилд ногдох ажлын байрны зардал/

Зардлын төрөл	Нийт албан хаагчид ногдох зардал //	Нэг албан хаагчид ногдох дундаж зардал
Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	5,737,614,400	512,561
Гэрэл, цахилгаан	2,047,361,500	182,898
Түлш, халаалт	3,094,183,500	276,414
Цэвэр, бохир ус	521,468,600	46,584
Байрны түрээс	74,600,800	6,664
Хангамж, бараа материалын зардал	10,112,516,700	903,387
Бичиг хэрэг	1,475,092,400	131,775
Тээвэр, шатахуун	7,375,975,700	658,922
Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	600,639,900	53,657
Ном, хэвлэл	106000	9
Хог хаягдал зайлуулах, хортон мэрэгчдийн устгал, ариутгал	33,945,400	3,032
Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	626,757,300	55,990
Нормативт зардал	13,058,339,100	1166,548
Эм, бэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл	84,965,100	7,590
Хоол, хүнс	2,226,500,100	198,901
Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл	10,746,873,800	960,056
Эд хогшил, урсгал засварын зардал	7,836,755,400	700,085
Багаж, техник, хэрэгсэл	3,501,363,400	312,789
Хөдөлмөр хамгааллын хэрэглэл	229,722,400	20,521
Урсгал засвар	4,105,669,600	366,774

Дээр тооцсон бүх зардал нийтдээ нэг албан хаагчийн “ажлын байрны дундаж материаллаг зардал”- ыг бүрдүүлэх юм.

Үүнээс харахад нэг цагдаагийн албан хаагчид гарах материаллаг зардлын хэмжээ дунджаар **3,282,580** төгрөг байна.

Нэг албан хаагчид ногдох зардал

/Хүснэгт 7/

Төрөл	Хүний нөөцийн зардал	Материаллаг зардал	Бусад зардал
Зардлын хэмжээ	15,010,213	3,282,580	0
Нэг албан хаагчид ногдох нийт зардал			18,292,793

Нийт зардлыг тооцох

/Хүснэгт 8/

	Нэмэгдэж буй ачаалал /хүний тоо/	Нэг албан хаагчид ногдох зардал	Хүний нөөцийн нийт зардал
Цагдаагийн байгууллага	4.61	18,292,793	84,329,775.73
Нийт зардал			84,329,775.73

Тав. Хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулах

Хувилбарыг нягтлах шатанд хуулийн төсөлд шинээр нэмэгдэж байгаа буюу өөрчлөгдөж буй зохицуулалттай холбоотой төрд үүсэх зардлыг хэрхэн багасгах, эдийн засагт дарамт багатай өөр хувилбар боломж байгаа эсэхийг нягталж үзнэ.

Хувилбарыг нягтлах ажлыг дараах шалгуур үзүүлэлтийн дагуу гүйцэтгэнэ:

1. Мэдээллийг цахимаар хүргүүлэх боломжтой эсэх;
2. Хамрагдах жагсаал, цуглааны тоог багасгах боломж байгаа эсэх;
3. Мэдээлэл хүргүүлэх давтамжийг багасгах боломж бий эсэх;
4. Мэдээллийн зарим агуулгаас татгалзаж болох эсэх;

- Мэдээллийг цахимаар хүргүүлэх боломжтой эсэх:

Олон нийтийн газар үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийн тухай хуулийн төслийн 7 дугаар зүйлд жагсаал, цуглааныг зохион байгуулагч, оролцогчдын үүргийг тодорхойлсон ба зохион байгуулагч нь оролцогчдод үүргийг нь урьдчилан анхааруулах бөгөөд тухайн нөхцөл байдал хангагдаагүй тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх талаар зохицуулсан. Уг мэдэгдлийг цахимаар хүргүүлж болох хэдий ч жагсаал, цуглаан нь цаг хугацааны хувьд төдийлөн бүрэн гүйцэт тодорхойлох боломжгүй буюу тухайлбал аяндаа үүссэн жагсаал, цуглааны хувьд урьдчилан тооцоолох боломжгүй юм. Үүнээс гадна жагсаал, цуглааны талаар мэдээлэл бүртгэлийн програм хангамжийг боловсруулах, мэдээллийн санг байршуулах, мэдээллийн баяжилт хийхэд шаардлагатай тоног төхөөрөмж, техник хэрэгсэл байхгүй байгаа зэрэг нь хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдээгүй байгааг илэрхийлж байна.

- Хамрагдах жагсаал, цуглааны тоог багасгах боломж байгаа эсэх:

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.16-д: “итгэл үнэмшилтэй байх, үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, үг хэлэх, хэвлэн нийтлэх, тайван жагсаал, цуглаан хийх эрх чөлөөтэй” гэж үндсэн эрх болгон зохицуулснаас харахад тоог багасгах нь үндсэн эрхэд халдаж байгаа явдал тул тоог багасгах боломжгүй гэж дүгнэлээ.

- Мэдээлэл хүргүүлэх давтамжийг багасгах боломж бий эсэх:

Тус хуулийн төсөлд жагсаал, цуглаан хийхийг хязгаарласан газар нутгийн талаар дараах байдлаар зохицуулсан. Үүнд:

1. Монгол Улсын хилийн зурвас газар;
2. түүх соёлын дурсгалт зүйл бүхий байгууллага;
3. нисэх онгоцны буудал, төмөр замын өртөө, буудал;
4. авто замын зорчих хэсэг, гүүр, автомашины зогсоол;
5. Төрийн ордон, түүний нутаг дэвсгэр;
6. Төрийн тусгай хамгаалалтай газар;
7. хорих анги.

Дээрх байдлаар хязгаарлалт байгаа нь давтамжийг багасгах хүрээнд хамаарсан зохицуулалт тул дахин багасгах боломжийг эрэлхийлэх шаардлагагүй гэж үзлээ.

- Мэдээллийн зарим агуулгаас татгалзаж болох эсэх:

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.12-д: “төрийн байгууллага, албан тушаалтанд өргөдөл, гомдлоо гаргаж шийдвэрлүүлэх эрхтэй” гэж үндсэн эрх болгон зохицуулснаас харахад мэдээллийн зарим агуулгаас татгалзах нь үндсэн эрхэд халдаж байгаа явдал тул зарим агуулгаас татгалзах боломжгүй юм.

ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Сүүлийн 5 жилд зохион байгуулагдсан жагсаал, цуглааны статистикийг үзвэл тухайн үзүүлэлтийг иргэний санаачилсан эсхүл хуулийн этгээдийн санаачилсан хэмээн ангилаагүй байна.

Хуулийн төсөлд зааснаар жагсаал, цуглаан санаачлагчид Монгол Улсын иргэд, бүртгэлтэй эсэхээс үл хамааран хуулийн этгээд, хуулийн этгээдийн эрхгүй байгууллага хамаарах тул энэхүү зардлын тооцооны тайлангаар иргэн, хуулийн этгээдэд үүсэх зардлыг хамтад нь тооцоолсон болно.

Иргэн, хуулийн этгээдэд үүсэх зардлын тооцоог дараах алхмын хүрээнд хийнэ. Үүнд:

1. Хуулийн этгээдэд үүрэг хүлээлгэсэн заалтуудыг тодорхойлох
2. Зардал тооцох
3. Тоон үзүүлэлтийг тооцох
4. Зардлын дүнг тооцож гаргах
5. Хувилбарыг нягталж хялбарчлах боломжийг шалгах
6. Нэмэлт зардал тооцох

Нэг. Иргэн, хуулийн этгээдэд үүрэг хүлээлгэсэн заалтуудыг тодорхойлох

Тус хуулийн төсөлд одоогийн мөрдөгдөж буй хууль, тогтоомжийн зүйл заалтад өөрчлөлт орсон болон нэмж туссан, иргэн, хуулийн этгээдийн зардалд нөлөөлөх зүйл заалтыг дараах хүснэгтээр харуулав.

Хуулийн этгээдэд үүсэх зардлыг тооцохдоо стандарт үйл ажиллагааны жагсаалтад үндэслэнэ. Мөн тус жагсаалтад багтахгүй үйл ажиллагаанд жагсаалт гаргаж, ажиглалт хийх, ярилцлага хийх зэрэг судалгааны арга ашиглан тухайн үүргийг гүйцэтгэх хугацааг тодорхойлно.

/Хүснэгт 9/

Чиг үүргийг гүйцэтгэгч	Хуулийн төслийн дэх холбогдох чиг үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа
Жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч иргэн, хуулийн этгээд	Жагсаал, цуглааныг санаачлагч нь уг арга хэмжээнээс үүсэх үр дагаврыг биечлэн хариуцах үүрэг бүхий зохион байгуулагч хүнийг албан ёсоор томилно.	Зөвлөлдөх
		Зохион байгуулагчийг томилох
	Зохион байгуулагч нь энэ зүйлийн 2-т заасан байгууллагад ажлын гурваас доошгүй өдрийн өмнө бичгээр мэдэгдэх бөгөөд мэдэгдэлд жагсаал, цуглаан зохион байгуулах зорилго, эхлэх, дуусах хугацаа, оролцогчдын баримжаа тоо, хэрэглэх техник хэрэгсэл, цуглах, жагсан явах гудамж, олон нийтийн газар, зохион байгуулагчийн нэр, хаяг, холбоо барих хэрэгслийн дугаар зэргийг тодорхой тусгана.	Мэдэгдлийн агуулгыг тодорхойлох
		Албан бичиг боловсруулах, хянах, баталгаажуулах
	Жагсаал, цуглааныг тухайн жагсаал, цуглаан зохион байгуулах сум, дүүргийн цагдаагийн байгууллагад, хоёроос дээш сум, дүүргийн нутаг дэвсгэр дамнан байгуулах бол аймаг, нийслэлийн цагдаагийн газарт мэдэгдэл хүргүүлсний үндсэн дээр чөлөөтэй эдэлнэ.	Мэдэгдлээ бичгээр хүргүүлэх
	Жагсаал, цуглаан хийх мэдэгдлийг хүлээн авч ажлын нэг өдрийн дотор зохион байгуулагчаас шаардлагатай асуудлыг тодруулж болох бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр зохион байгуулах газар, хугацаа зэрэгт өөрчлөлт оруулж болно.	Тодруулга өгөх
	Жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч нь мэдэгдэл хүргүүлснээс хойш зохион байгуулах хүртэлх хугацаанд хэдийд ч жагсаал, цуглаан зохион байгуулахыг цуцалж болох бөгөөд энэ тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад мэдэгдэнэ.	Албан бичиг боловсруулах, хянах, баталгаажуулах
		Цуцлах мэдэгдлийг хүргүүлэх

	Зохион байгуулагч нь энэ зүйлийн 4-т заасан шаардлагыг оролцогчдод урьдчилан анхааруулж, тухайн нөхцөл байдал хангагдаагүй тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад нэн даруй мэдэгдэж шаардлагатай арга хэмжээ авах саналыг хүргүүлнэ.	Анхааруулга өгөх, мэдэгдэх
		Албан бичиг боловсруулах, хянах, баталгаажуулах
		Мэдэгдлийг хүргүүлэх

Хоёр. Зардал тооцох

Энэ хэсэгт хуулийн төсөлд тусгасан үүргийг хэрэгжүүлснээр иргэн, хуулийн этгээдэд үүсэх зардлын хэмжээг мөнгөн дүнгээр урьдчилан тооцож гаргана. Иргэн, хуулийн этгээдийн зүгээс үүргийг хэрэгжүүлэх хүрээнд хийх үйлдэл буюу стандарт үйл ажиллагааг тодорхойлж, тус бүрт зарцуулах хугацаа болон ажлын хөлсийг тогтоох шаардлагатай.

Зардлыг тооцохдоо дараах хүчин зүйлийг тооцов. Үүнд:

1. Үйлдэл буюу стандарт үйл ажиллагааг тодорхойлох;
2. Тухайн үйлдэлд зарцуулагдах хугацааг тогтоох;
3. Тухайн үйлдлийг хийх ажилтны ажлын хөлсийг тодорхойлох.

Иргэн, хуулийн этгээдэд үүсэх захиргааны зардлыг тооцохдоо стандарт үйл ажиллагааны жагсаалтад үндэслэнэ. Мөн тус жагсаалтад багтахгүй үйл ажиллагаанд жагсаалт гаргаж, ажиглалт хийх, ярилцлага хийх зэрэг судалгааны арга ашиглан тухайн үүргийг гүйцэтгэх хугацааг тодорхойлно. Цаг хугацааг тооцохдоо зарцуулах хугацааг минутаар тооцож гаргана.

Ажлын хөлсийг тооцох

Ажлын хөлсийг тогтоохдоо аж ахуйн нэгжид ажиллаж буй нэг ажилтны сарын дундаж цалин хөлсийг баримжаалан тооцох бөгөөд зарим тохиолдолд тусгай мэдлэг, мэргэжил, ур чадвар шаардсан үйл ажиллагаанд өндөр цалин, хангамж олгож буй тохиолдлыг анхаарч авч үздэг.

Мөн нэг сард ажиллах хугацааг тооцож гарган үндсэн цалинг ажилах хугацаанд хувааснаар тухайн ажилтанд ногдох ажлын хөлсийг тооцож гаргана.

/Хүснэгт 10. Аж ахуйн нэгж байгууллагын ажиллагчдын сарын дундаж цалин/⁶

⁶ Үндэсний статистикийн хороо, *Аж ахуй нэгж, байгууллагын ажилчдын сарын дундаж цалин*, УБ, 2022.
https://www.1212.mn/mn/statistic/statcate/48171320/table-view/DT_NSO_0400_023V1 [Сүүлд үзсэн огноо: 2022.12.10]

	2020	2021	2022-III
Аж ахуй нэгж байгууллагын сарын дундаж цалин	977,800	1,058,900	1,361,400

Аж ахуй нэгж байгууллагад ажиллагчдын сарын дундаж цалин сүүлийн гурван жилийн хугацаанд тогтмол өссөн үзүүлэлтэй байна. Сүүлийн таван жилийн дундаж цалинд үндэслэн ажилтны нэг сарын ажлын хөлсийг 1,132,700 төгрөг байхаар, ажиллах хугацааг Монгол Улсын Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 70 дугаар зүйлд ердийн нөхцөлд ажлын цагийг 7 хоногт 40 цагаас, нэг өдрийн ажлын цаг 8 цагаас илүүгүй байхаар зохицуулсан байдаг. Үүнээс харахад нэг ажилтан нэг сард ажлын 22 өдөр /22*8=176 цаг, 176*60=10560 минут/ ажилладаг байна.

Үндсэн цалин / Ажиллах хугацаа = Ажлын хөлс /төгрөг/

1,132,700 / 176 цаг = 6,435 төг /цагт/

1,132,700 / 10560 минут = 107 төг /мин/

/Хүснэгт 11. Аж ахуйн нэгжид хөдөлмөр эрхэлж буй ажилтны ажлын хөлсийг цаг, минутаар/

Чиг үүргийг гүйцэтгэгч	Хуулийн төслийн дэх холбогдох чиг үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа	Хугацаа	Ажлын хөлс	Зардал
Жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч иргэн,	Жагсаал, цуглааныг санаачлагч нь уг арга хэмжээнээс үүсэх үр дагаврыг биечлэн хариуцах үүрэг бүхий зохион байгуулагч хүнийг албан ёсоор томилно.	Зөвлөлдөх	480	107	51360
		Зохион байгуулагчийг томилох	60	107	6420
	Зохион байгуулагч нь энэ зүйлийн 2-т заасан байгууллагад	Мэдэгдлийн агуулгыг тодорхойлох	60	107	6420

хуулийн этгээд	ажлын гурваас доошгүй өдрийн өмнө бичгээр мэдэгдэх бөгөөд мэдэгдэлд жагсаал, цуглаан зохион байгуулах зорилго, эхлэх, дуусах хугацаа, оролцогчдын баримжаа тоо, хэрэглэх техник хэрэгсэл, цуглах, жагсан явах гудамж, олон нийтийн газар, зохион байгуулагчийн нэр, хаяг, холбоо барих хэрэгслийн дугаар зэргийг тодорхой тусгана.	Албан бичиг боловсруулах, хянах, баталгаажуулах	120	107	12840
	Жагсаал, цуглааныг тухайн жагсаал, цуглаан зохион байгуулах сум, дүүргийн цагдаагийн байгууллагад, хоёроос дээш сум, дүүргийн нутаг дэвсгэр дамнан байгуулах бол аймаг, нийслэлийн цагдаагийн газарт мэдэгдэл хүргүүлсний үндсэн дээр чөлөөтэй эдэлнэ.	Мэдэгдлээ бичгээр хүргүүлэх	60	107	6420
	Жагсаал, цуглаан хийх мэдэгдлийг хүлээн авч ажлын нэг өдрийн дотор зохион байгуулагчаас шаардлагатай асуудлыг тодруулж болох бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр зохион байгуулах газар, хугацаа зэрэгт өөрчлөлт оруулж болно.	Тодруулга өгөх	15	107	1605
	Жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч нь мэдэгдэл хүргүүлснээс хойш зохион байгуулах хүртэлх хугацаанд хэдийд ч жагсаал, цуглаан зохион байгуулахыг цуцалж болох бөгөөд энэ тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад мэдэгдэнэ.	Албан бичиг боловсруулах, хянах, баталгаажуулах	120	107	12840
		Цуцлах мэдэгдлийг хүргүүлэх	60	107	6420
		Анхааруулга	30	107	3210

	Зохион байгуулагч нь энэ зүйлийн 4-т заасан шаардлагыг оролцогчдод урьдчилан анхааруулж, тухайн нөхцөл байдал хангагдаагүй тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад нэн даруй мэдэгдэж шаардлагатай арга хэмжээ авах саналыг хүргүүлнэ.	өгөх, мэдэгдэх			
		Албан бичиг боловсруулах, хянах, баталгаажуулах	120	107	12840
		Саналыг хүргүүлэх	60	107	6420
Нийт					126,79 5.00

Гурав. Тоон үзүүлэлтийг тооцох

Тоон үзүүлэлт нь хуулийн төсөлд тусгасан үүрэг хичнээн хуулийн этгээдэд, нэг жилд хэдэн удаагийн давтамжтайгаар үүрэг хүлээлгэж байгааг илэрхийлнэ. Тоон үзүүлэлтийг тооцохдоо тохиолдлыг тоог давтамжийн тоогоор үржүүлнэ. Тоон үзүүлэлтийг тооцохдоо дараах хүчин зүйлийг тооцов. Үүнд:

1. Тухайн үүргийг хүлээх хуулийн этгээдийн тоо (Тохиолдлын тоо);
2. Тухайн үүргийг жилд хэдэн удаа гүйцэтгэх тоо (Давтамжийн тоо);

Дээрх чиг үүргийн **тохиолдлын тоог** тогтоох боломжтой гэж үзэж, энэхүү зардлын тооцооны тайлангийн 1 дэх хэсэгт заасан статистикийг ашиглан тогтоолоо.

Давтамжийн тоо: Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд хуулийн этгээдийн зүгээс мэдээлэл хүргүүлж байх хугацааг заагаагүй, харин тухай бүр гаргаж байхаар зохицуулсан тул давтамжийг 1 гэж авсан болно.

/Хүснэгт 12/

Чиг үүргийг гүйцэтгэгч	Хуулийн төслийн дэх холбогдох чиг үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа	Тохиолдлын тоо	Давтамж	Тоон үзүүлэлт
Жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч иргэн,	Жагсаал, цуглааныг санаачлагч нь уг арга хэмжээнээс үүсэх үр дагаврыг биечлэн хариуцах үүрэг бүхий зохион байгуулагч хүнийг албан ёсоор томилно.	Зөвлөлдөх	219.2	1	219.2
		Зохион байгуулагчийг томилох	219.2	1	219.2
	Зохион байгуулагч нь энэ зүйлийн 2-т заасан байгууллагад	Мэдэгдлийн агуулгыг тодорхойлох	219.2	1	219.2

хуулийн этгээд	ажлын гурваас доошгүй өдрийн өмнө бичгээр мэдэгдэх бөгөөд мэдэгдэлд жагсаал, цуглаан зохион байгуулах зорилго, эхлэх, дуусах хугацаа, оролцогчдын баримжаа тоо, хэрэглэх техник хэрэгсэл, цуглах, жагсан явах гудамж, олон нийтийн газар, зохион байгуулагчийн нэр, хаяг, холбоо барих хэрэгслийн дугаар зэргийг тодорхой тусгана.	Албан бичиг боловсруулах , хянах, баталгаажуулах	219.2	1	219.2
	Жагсаал, цуглааныг тухайн жагсаал, цуглаан зохион байгуулах сум, дүүргийн цагдаагийн байгууллагад, хоёроос дээш сум, дүүргийн нутаг дэвсгэр дамнан байгуулах бол аймаг, нийслэлийн цагдаагийн газарт мэдэгдэл хүргүүлсний үндсэн дээр чөлөөтэй эдэлнэ.	Мэдэгдлээ бичгээр хүргүүлэх	219.2	1	219.2
	Жагсаал, цуглаан хийх мэдэгдлийг хүлээн авч ажлын нэг өдрийн дотор зохион байгуулагчаас шаардлагатай асуудлыг тодруулж болох бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр зохион байгуулах газар, хугацаа зэрэгт өөрчлөлт оруулж болно	Тодруулга өгөх	219.2	1	219.2
	Жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч нь мэдэгдэл хүргүүлснээс хойш зохион байгуулах хүртэлх хугацаанд хэдийд ч жагсаал, цуглаан зохион байгуулахыг цуцалж болох бөгөөд энэ тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад мэдэгдэнэ.	Албан бичиг боловсруулах , хянах, баталгаажуулах	3	1	3
		Цуцлах мэдэгдлийг хүргүүлэх	3	1	3
		Анхааруулга	23.4	1	23.4

	Зохион байгуулагч нь энэ зүйлийн 4-т заасан шаардлагыг оролцогчдод урьдчилан анхааруулж, тухайн нөхцөл байдал хангагдаагүй тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад нэн даруй мэдэгдэж шаардлагатай арга хэмжээ авах саналыг хүргүүлнэ.	өгөх, мэдэгдэх			
		Албан бичиг боловсруулах, хянах, баталгаажуулах	23.4	1	23.4
		Саналыг хүргүүлэх	23.4	1	23.4

Дөрөв. Зардлын дүнг тооцож гаргах

Энэ хэсэгт өмнөх шатанд тооцож гаргасан стандарт үйл ажиллагаа тус бүрийг гүйцэтгэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо болон тоон үзүүлэлтийг хооронд нь үржүүлж нийт захиргааны зардлын дүнг гаргана.

/Хүснэгт 13/

Чиг үүргийг гүйцэтгэгч	Хуулийн төслийн дэх холбогдох чиг үүрэг	Стандарт үйл ажиллагаа	Зардал	Тоон үзүүлэлт	Нийт Зардал
Жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч иргэн, хуулийн этгээд	Жагсаал, цуглааныг санаачлагч нь уг арга хэмжээнээс үүсэх үр дагаврыг биечлэн хариуцах үүрэг бүхий зохион байгуулагч хүнийг албан ёсоор томилно.	Зөвлөлдөх	51360	219.2	11258112
		Зохион байгуулагчийг томилох	6420	219.2	1407264
	Зохион байгуулагч нь энэ зүйлийн 2-т заасан байгууллагад ажлын гурваас доошгүй өдрийн өмнө бичгээр мэдэгдэх бөгөөд мэдэгдэлд жагсаал, цуглаан зохион байгуулах зорилго, эхлэх, дуусах хугацаа, оролцогчдын баримжаа тоо, хэрэглэх техник хэрэгсэл, цуглах, жагсан явах гудамж, олон нийтийн газар, зохион байгуулагчийн нэр, хаяг, холбоо барих хэрэгслийн дугаар зэргийг тодорхой тусгана.	Мэдэгдлийн агуулгыг тодорхойлох	6420	219.2	1262172
		Албан бичиг боловсруулах, хянах, баталгаажуулах	12840	219.2	2524344

	Жагсаал, цуглааныг тухайн жагсаал, цуглаан зохион байгуулах сум, дүүргийн цагдаагийн байгууллагад, хоёроос дээш сум, дүүргийн нутаг дэвсгэр дамнан байгуулах бол аймаг, нийслэлийн цагдаагийн газарт мэдэгдэл хүргүүлсний үндсэн дээр чөлөөтэй эдэлнэ.	Мэдэгдлээ бичгээр хүргүүлэх	6420	219.2	1407264
	Жагсаал, цуглаан хийх мэдэгдлийг хүлээн авч ажлын нэг өдрийн дотор зохион байгуулагчаас шаардлагатай асуудлыг тодруулж болох бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр зохион байгуулах газар, хугацаа зэрэгт өөрчлөлт оруулж болно.	Тодруулга өгөх	1605	219.2	351816
	Жагсаал, цуглаан зохион байгуулагч нь мэдэгдэл хүргүүлснээс хойш зохион байгуулах хүртэлх хугацаанд хэдийд ч жагсаал, цуглаан зохион байгуулахыг цуцалж болох бөгөөд энэ тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад мэдэгдэнэ.	Албан бичиг боловсруулах, хянах, баталгаажуулах	12840	3	38520
		Цуцлах мэдэгдлийг хүргүүлэх	6420	3	19260
	Зохион байгуулагч нь энэ зүйлийн 4-т заасан шаардлагыг оролцогчдод урьдчилан анхааруулж, тухайн нөхцөл байдал хангагдаагүй тохиолдолд цагдаагийн байгууллагад нэн даруй мэдэгдэж шаардлагатай арга хэмжээ авах саналыг хүргүүлнэ.	Анхааруулга өгөх, мэдэгдэх	3210	23.4	75114
		Албан бичиг боловсруулах, хянах, баталгаажуулах	12840	23.4	300456
		Саналыг хүргүүлэх	6420	23.4	150228
					19,229,826

Хуулийн төсөлд тусгасан жагсаал, цуглааныг зохион байгуулах иргэн, хуулийн этгээд буюу жагсаал, цуглааныг зохион байгуулагчаас жагсаал, цуглааныг зохион байгуулах тухай мэдэгдлийг хүргүүлэх, шаардлагатай тохиолдолд цагдаагийн байгууллагатай хамтарч ажиллахад улсын хэмжээнд дунджаар жагсаал, цуглаан зохион байгуулж буй 219.2 иргэн, хуулийн этгээдийн хувьд нэг жилд дунджаар **19,229,826.00** төгрөгийн, нэг жагсаал, цуглаан зохион байгуулагчид **87,727** төгрөгийн зардал гарах төлөвтэй байна.

Тав. Хувилбарыг нягталж хялбарчлах боломжийг шалгах

Энэ хэсэгт тодорхой шалгах асуултын дагуу зардлыг нь тооцсон үүрэг нэг бүрийн зардлыг бууруулах, аж ахуйн салбарт үүсгэх дарамт, ачааллыг багасгах боломжтой эсэхийг шалгалаа. Шалгуурууд:

- **Мэдээллийг цахимаар хүргүүлэх боломжтой эсэх:**
Хуулийн төсөлд мэдэгдлийг цахимаар өгч болох асуудлыг зохицуулаагүй. Гэвч жагсаал, цуглааныг зохион байгуулах мэдэгдлийг цахимаар хүргүүлэх технологийн боломж, шийдлийг ашиглах нь иргэн, хуулийн этгээдэд учрах зардлыг буулгана.
- **Хамрагдах хуулийн этгээдийн тоог багасгах боломж байгаа эсэх:**
Энэ тохиолдолд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээдийн тоог багасгах боломжгүй.
- **Мэдээлэл хүргүүлэх давтамжийг багасгах боломж бий эсэх:**
Жагсаал, цуглааныг зохион байгуулах тухай мэдэгдэх тохиолдолд мэдээлэл хүргүүлэх давтамжийг багасгах боломжгүй.
- **Мэдээллийн агуулгыг багасгах боломж байгаа эсэх:**
Жагсаал, цуглаан зохион байгуулах тухай мэдэгдлийг хүргүүлэхэд бүрдүүлэх баримт бичиг шаардлагагүй тул мэдээллийн агуулгыг багасгах асуудал үүсэхгүй.

Зургаа. Нэмэлт зардлыг тооцох

Энэ хэсэгт Хуулийн төсөлд тусгагдсан мэдээлэх үүргийг гүйцэтгэхэд аливаа хураамж, төлбөр төлөхгүй тул иргэн, хуулийн этгээдэд бусад төрлийн нэмэлт зардал гарахгүй гэж тооцоолов.

Дүгнэлт, санал

Төслийн зардлын тооцоог хийх нь хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх явцад иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад хэдий хэмжээний зардал, ачаалал үүсгэхийг урьдчилан гаргах зорилготой байдаг.

Олон нийтийн газар үзэл бодлоо илэрхийлэх эрхийн тухай хуулийн төслийн хэрэгжилттэй холбогдон гарах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын зардлыг нэмэлт өөрчлөлт орсон орсон зүйл заалт тус бүрээр тооцон боловсруулсан. Өөрөөр хэлбэл хуулийн төсөлд одоогийн мөрдөгдөж буй хууль, тогтоомжийн төсөлд хэвээр туссан, иргэн, хуулийн этгээд,

төрийн байгууллагад нэмэлтээр зардлын нөлөөлөл үзүүлэхгүй зүйл заалтыг одоогийн батлагдсан орон тоо, төсөв, зардалд нөлөөлөхгүй гэж үзсэн.

Дээрх төслийн дагуу Жагсаал цуглаан хийх журмын тухай хуульд зарчмын шинжтэй хэд хэдэн нэмэлт өөрчлөлт орохоор байх бөгөөд түүний хэрэгжилт иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад зардалд хэрхэн нөлөөлөх талаар товч дурдвал:

1. Одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуулийн дагуу иргэн, хуулийн этгээд жагсаал цуглаан зохион байгуулахаар аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргад бүртгүүлдэг бөгөөд Засаг дарга нутаг дэвсгэрийн цагдаагийн газар, хэлтэст мэдэгдэж, тухайн байгууллагаас нийгмийн хэв журмыг хангуулах зорилгоор бэлэн байдал буюу эргүүлд гардаг байна. Харин хуулийн төсөл хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэх тохиолдолд иргэд аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Цагдаагийн байгууллагад мэдэгдсэнээр жагсаал, цуглаан зохион байгуулдаг болно. Өөрөөр хэлбэл аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын чиг үүрэг хасагдах бөгөөд жагсаал, цуглаан зохион байгуулагдах үе шатыг нэгээр бууруулж байна. Өөрөөр хэлбэл цагдаагийн байгууллага иргэдийн мэдэгдлийг хүлээн авсан даруйдаа холбогдох бэлтгэл ажлыг зохион байгуулах боломжтой болж, цаг хугацаа, холбогдох зардлыг хэмнэх ач холбогдолтой байна.
2. Одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хуулийн дагуу цагдаагийн байгууллага нь жагсаал, цуглааны үеэр нийгмийн хэв журмыг хангуулах зорилгоор ажилладаг. Гэвч хуулийн төсөл хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээр цагдаагийн байгууллага дээрх зорилгоос гадна жагсаал, цуглаанд оролцогчдыг хамгаалах чиг үүргийг мөн гүйцэтгэнэ. Үүнтэй холбогдуулан аяндаа үүссэн жагсаал, цуглааны үеэр тус жагсаал, цуглаанд оролцогчдыг хамгаалах үүргийг мөн цагдаагийн байгууллагад хүлээлгэсэн байна. Дээрх зохицуулалт нь цагдаагийн байгууллагын жагсаал, цуглааны бэлтгэл ажлыг зохион байгуулах, эргүүлд гарах давтамж, албан хаагчийн тоог ихэсгэхээр байна. Энэ нь улсын төсөвт тодорхой хэмжээний ачаалал үүсгэх хэдий ч жагсаал, цуглааны оролцогчдыг хамгаалах нь иргэдийн жагсаал, цуглаан зохион байгуулах эрхийн баталгаа болно.
3. Дээрх чиг үүргүүд болон албадан тараах үйл ажиллагааг баримтжуулах, олон нийтэд мэдээлэх, жагсаал цуглааны үеэр зөрчлийг хянан шийдвэрлэх чиг үүргийг гүйцэтгэхэд жилд 423876 минутын зарцуулагдахаар байна. Уг хугацаанд үндэслэж тооцвол дээрх чиг үүргийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор 84,329,775.53 төгрөгийн хүний нөөцийн зардал үүсэхээр байна.
4. Хуулийн төсөлд зааснаар жагсаал, цуглаан санаачлагчид Монгол Улсын иргэд, бүртгэлтэй эсэхээс үл хамааран хуулийн этгээд, хуулийн этгээдийн эрхгүй байгууллага хамаарах тул энэхүү зардлын тооцооны тайлангаар иргэн, хуулийн этгээдэд үүсэх зардлыг хамтад нь тооцоолсон болно. Хуулийн төсөлд тусгасан жагсаал, цуглааныг зохион байгуулах иргэн, хуулийн этгээд буюу жагсаал, цуглааныг зохион байгуулагчаас жагсаал, цуглааныг зохион байгуулах тухай мэдэгдлийг хүргүүлэх, шаардлагатай тохиолдолд цагдаагийн байгууллагатай хамтарч ажиллахад улсын хэмжээнд дунджаар жагсаал, цуглаан зохион байгуулж буй 219.2 иргэн, хуулийн этгээд нийтдээ нэг жилд дунджаар 19,229,826.00 төгрөгийн, нэг иргэн, хуулийн этгээдэд **87,727** төгрөгийн зардал гарах төлөвтэй байна.

5. Хуулийн төсөлд мэдэгдлийг цахимаар өгч болох асуудлыг зохицуулаагүй. Гэвч жагсаал, цуглааныг зохион байгуулах мэдэгдлийг цахимаар хүргүүлэх технологийн боломж, шийдлийг ашиглах нь иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад учрах зардлыг бууруулахаар байна. Иймд мэдэгдлийг цахимаар хүргүүлэх боломжийг нэмэлт технологийн зардалгүйгээр бүрдүүлэхийг зорих хэрэгтэй.